

Szentpétery Katalin

Máramarostól Bukovinán át a csodás erdélyi hegyvonulatok felé

EÖGYKE barangolás 2017-ben

Ismét útra kelt immár sokadszor az örmények kis csapata a galériásokkal együtt Erdélyország már megismert és eddig ismeretlen tájainak felkutatására. Évek óta vezetünk a hosszú léptű, örök ifjú *dr. Szarka György* (Gyuri bácsi) geológus volt, aki idén ünnepelte ebbéli tevékenységének 25. évfordulóját.

Utunk kezdetén a kölcsönös bemutatkozások után a kirándulás célja is meghatározásra került „mindenki érezze jól magát, mindenkinek egyéni élményei legyenek”. Gyuri bácsi ennek érdekében programjába becsempészett irodalmi szemelvényeket, építészeti ismertetőket, néprajzi bemutatókat, zenei szemelvényeket, „falukázást”, természetjárást (nyaktörő hegyi utakat) és természetesen sok-sok látnivalót.

A csengersimai határátkelés után Nagyváradon áthaladva *szent Lászlóra* emlékeztünk *Arany János* költeménye által felidézve alakját. Ugyanis az idei évet az egyház Szent László Évnek nyilvánította.

Első megállóhelyünk Szatmárnémeti volt. *Szilágyi Domokos* és *Dsida Jenő* (költő 1907-1938) szülővárosa. Püspöki székhely, a szatmári békekötés (1711) színhelye, amely a Vécsei házban történt. A régi városháza (ma szálloda) felújítás alatti épületét Zsolnay tetőcserepek fedik.

Utunkat Vámfalu felé folytattuk. Miután „lezúdultunk” az autóbusról megtekintettük *Istvánfi Géza* fazekas műhelyét. Még ki is próbálhattuk korongozási képességeinket. A szép kerámiai műrecek mellett a népművész számos használati tárgyat

is készít. Emlékezzünk tavalyi utunkon a sztánai „szíveslátás” terítékére! Műhelyben sok szép kerámia mellett régi paraszti használati tárgyakat is fellelhattunk.

Az autóbusz a Huta hágón keresztül, a Tisza és az Iza találkozásánál fekvő Máramarosszigetre vitt bennünket,

Vámfalu – *Istvánfi Géza* fazekasmester

Hollóssy Simon (festő 1857-1918) és Jakobinyi érsek szülőhelyére. A festő szülőházának szépmívű kovácsoltvas erkélye különösen figyelemreméltó, kár, hogy a ház restaurálása még várat magára.

Fontosközlekedéscsomópont, a vasútvonal innen indul ki nyugat (keskenyvágány)

és kelet (szélesvágány) felé. A város lakossága többnyire román, A börtönmúzeum közelében hatalmas holokauszt (1944) emlékmű látható.

A börtön építését 1897-ben fejezték be. Elsőként főleg köztörvényes, majd a II. Világháború után politikai foglyok, római és görög katolikus papok sínylődtek itt. Márton Áron 4 évet raboskodott e helyütt. 1997 óta múzeum. Az egykori cellákban tematikus kiállítás emlékezik egy-egy eseményre, így az 1956-os magyaror-

Maramarossziget – Hollósy szülőházánál

Maramarossziget – Emléktábla a börtön falán

szági forradalomra is. Megrázó volt a foglyok faragta fészületek és egyéb tárgyak látványa.

A református templom (XI. sz.) kertjében a nőnevelés egyik úttörőjének, Lövey Klára (1821-1897) szobra és az 1849-es szabadságharc két hőségének Asztalos Sándor és Móricz Samu emlékoszlopa látható.

Első napunk végén Felsővisón a Gabriella szállodában fogyasztottuk el estebédünket. Vacsora után a környék

A börtönmúzeumban az egyházi méltóságok emlékfala (felül középen) Márton Áron püspök)

becserkészése során a felhők játékában gyönyörködtünk.

Másnap reggel a Visó és a Borsa folyó mentén indult utunk. A Borsa - hágó stratégiai út volt a történelem folyamán már a tatárok és később más hadak számára is (ún. Mackensen hadiút). Az út egyik oldalán a Radnai és másik oldalán a Máramarosi havasok vonulataiban gyönyörködhettünk, sőt a Kelemen havasok

Pihenő Borsafürdőn

legmagasabb csúcsát, a Pietrosz (2305 m) hófoltokkal tarkított zugait is megpillanthattuk.

Borsafürdőn felvonó 1450 m-re vitt fel bennünket a hegyre, ahonnan egy nagyon szép, de helyenként nyaktörő gyalogtúrát tettünk a Lóhavasí víz-eséshez. 80 m magasról zúdul le a víz páratlan szép környezetben. Útközben a magas hegyi növényzet fajgazdagságát csodálhattuk meg, esetenként a kakukkfűtől illatos gypsosnyegen lépkedhettünk, áfonyával oltottuk szomjunkat, szemünk a hegyvonulatok változatos vonulatait követték, amelyek felett varázslatos formákat öltöttek a felhők.

Borsafürdőn egy újonnan (1970-es években), de hagyományos stílusban épült ortodox fatemplomot tekintettünk meg. Megismerhettük az ezen építményekre jellemző háromszatú elrendezést: előtér, templombelső és az ikonosztáz mögött, csak a papok részére látogatható szentélyt. Az ikonosztázon mindig megjelenítik szent Miklós, Jézus és az Isten-szülő (Szűz Mária) ikonja. A templomot

Jézus mennybemenetele tiszteletére szentelték. A templomkertből ún. máramarosi kapun keresztül távoztunk, amelyen a kapudíszek eltérnek a székelykapun faragottaktól. A kapufélfán a fonat az életet, a nőt és férfit szimbolizálja, míg a szőlő a gazdagságot.

Visszatérve Felsővisóra ki-kivel élvezte a szálloda adta wellness lehetőséget vagy a közeli fürdőben a strandolást.

Harmadnap reggelén autóbusszunk a Bora völgye felé

Borsafürdő – fatemplom

vette útját, majd az Iza mentén kanyargott. Több, az 1400-as ill. 1700-as években épült fatemplomot láthattunk sajnos csak a buszból. A Radnai havasok és Cibles között a Szecser hágón (818 m) folytattuk utunkat Beszterce megyébe. A Szalóca patak völgyében román falvakon haladunk át. A román lakosságot még *Mária Terézia* telepítette ide. A paraszti porták körül különböző formájú szénaboglyákat figyelhettünk meg: az ún. erdélyi boglya (kúpos), osztrák boglya (kerítésre terített széna), ill. lábas boglya tarkította

a vidéket. A Nagy-Szamos völgyébe érve Naszód román határőrezred állomáshelye magán viseli az 1700-as évek osztrák építészeti stílust.

A Borgói hágót elhagyva a Moldva völgyébe értünk. Dornavatrán rövid vásárlásra megálltunk. A helység határőr falu volt. Fejlődése ugrásszerűen megnőtt 1845 után, mivel az 1810-ben fölfedezett gyógyhatású forrás mellett fürdőtelepet

Moldovica – kolostortemplom

létesítettek, ahol a gyógyszállókban a beutaltak orvosi felügyelet mellett fürdő- és ivókúrákat vesznek. Különösen az idegbetegségben, szívbetegségekben és a mozgásszervi bántalmakban szenvedők keresnek az itteni kúrákkal gyógyulást bajukra. Itt palackozzák a kereskedelembe kapható „Dorna” ásványvizet.

Dorna patak völgyére inkább aombok a jellemzők, a Szeret patak a hegyek között kanyarog és már Bukovinában vagyunk, ahol örmények is letelepedtek egykor. Bukovina ortodox kolostorairól nevezetes. Ezen a vidéken már a XIV. századtól számos remete élt, akik maguknak fából szerény templomot építettek.

A remeteközösségek számának növekedése kőtemplomok építését tette szükségessé. Mi a Moldovica kolostort látogattuk meg, amelyet 1532-ben *Petru Rares* emeltetett egy régebbi templom helyén. A XIV. században épített fatemplomot *Alexandru cel Bun* fejedelem lebontatta, és egy kőfallal körülvett kőtemplomot építtetett valószínűleg 1402-ben. Az épület feltehetőleg földcsuszamlás következtében tönkrement. Ezután emelte a Kisboldogasszonynak szentelt erődtemplomot Petru Rares, amely a legjelentősebb régi román műemlékek közé sorolható. Építészeti szempontból szokatlan megoldással tűnik ki, mivel a templomhajó meg van hosszabbítva, így a cinterem későgótikus stílusú ablakai és az ajtókeretek a párkány alatt egészen szimmetrikusan helyezkednek el. Erdélyi, besztercei mesterek munkái. A kolostor várfala 5 m magas és 1,2 m vastag. A lőréssek arra utalnak, hogy a kolostor haj-

Hargitafürdői pihenő

dan katonai célokat is szolgált. A fallal körülkerített tér sarkain ma három őrtorony még látható, sőt a főbejárat is egy kétemeletes őrtorony. A bejárat boltív díszítései,

kőfaragásai a XVII. század elejéről (1609-1614) származnak, amikor a kolostort restaurálták. A délkeleti saroktorony harangtoronyként is szolgált.

A kolostortemplom külső falát teljesen beborítják az 1537-ben készült freskók. A keresztény szellemiség szempontjából nagy értéke van az Isai nemzetségfáját ill. Kisboldogasszony ünnepének himnuszát ábrázolóknak, valamint Konstantinápoly ostromát megjelenítőnek. A moldovicai mester az ostromjeleneteket aprólékosan kidolgozta, az ostromló perzsákat XVI. századi török ruházatban és fegyverzetben ábrázolja.

A nyitott előcsarnok oszlopain több szent portréja (pl. szent Demeter, szent György, szent Mercurie) látható. Az előcsarnok belső falán „Az utolsó ítélet” c. freskó drámai ereje tartja fogva a néző szemét. Külön érdekessége ennek a freskónak, hogy a kárhozatra szánt lelkek között ott láthatjuk Kajafást, Mohamedet, a katolikus és pogány császárokat, továbbá pápákat.

A belső freskók közül kiemelendő a nyugati falon található kép, amely az alapító családját ábrázolja. Itt látható a legsikeresebb portré Petru Rares-ről, és megfigyelhető, hogy a fejedelmi család minden tagja egyedi karakterisztikus arcú. Az Egek Urának trónja mellett jobbra a Szűzanya arcának vonásai sok közös fizionómiai vonást mutatnak a helyi asszonyokéval. A cinterem boltívének mesteri kidolgozása, valamint a Szűzanya másik két ikonja is a festő széleskörű képzőművészeti kifejezési módjáról tanúskodik, valamint arról, hogy a művész ismeri a keleti és nyugati művészeti irányzatok elemeit is. A hajó bejárati ajtajának boltívére festett Szűzanya és a Kisedd

Jézus képe - a művészettörténészek szerint – a középkori festészetünkben legérzékletesebben fejezi ki az anyaságot. Ortodox kalendárium (365 ikon), Jézus és a Boldogasszony élete is megjelenítésre került a falakon. A megfeszítést ábrázoló kép kivételes esztétikai értéke kitűnik a sorból.

Ma apáca kolostorként működő templom mellett az ún. kincsház múzeumi értékeket őriz főként a régmúlt időkben. Ezt az épületet 1610 és 1612 között építették. Fejedelmi, ill. püspöki lakóhelyül szolgált, az 1955 és 1957 között végzett restaurálási munkák után alakították múzeummá. Régi kódexek, kárpitok, miseruhák között a legértékesebb kiállított tárgy

Tolvajos-tető

Petru Rares fejedelmi karosszéke. A gyönyörűen faragott széket igen szép keleti és moldvai motívumok díszítik. Itt őrzik az „Aranyalma” díjat, amit a világörökségként nyilvántartott kolostorkomplexum a „Vue Touristique” laptól (F.I.J.E.T. gondozásában jeleníti meg az UNESCO) kapott.

Terveztük a Voronec (1488-ban építettek) kolostor megtekintését is, de útlezárás és az esőfelhők gyors gyülekezése miatt elmaradt.

Elhagyván a hegyeket a mezőség felé – „Etelköz” – vettük urunkat. Míg a megváltozott tájban gyönyörködtünk *Kóka Rozália* történeteiből hallgattuk „A fősvény legény házasodik” címűt, majd a Csík Zenekar muzsikája szórakoztatott bennünket.

Az Aranyos Beszterce völgyében folytatva utunk az ezeréves határt Gyergyótölgyesnél hagytuk el, és megérkeztünk Hargita megyébe. A Tölgyesi hágon áthaladva a Gyergyói medencében autóbusszozunk Gyerdóditrón. Itt született *Puskás Tivadar* (telefonközpontnak és a telefonhírmondónak – a rádió elődjének – a feltalálója, 1844-1893). A helység templomát *Roth Miksa* üveglakói díszítik, amire a pénzt a falu népe adta össze, így az örmény lakosság is. Gyergyósárhegyet érintve Gyergyóalfaluról megtudjuk, hogy a medence hidegpontja (nem ritka a -20 vagy -30 °C hőmérséklet télen), a szomszédos Gyergyóújfalu pedig bőrvízben gazdag. Már sötétedik, amikor Székelyvására érkezünk. Ez egy zsákfalu kb. 1500 színmagyar lakossággal. „Behajózás” után a „szíveslátás nusikummal” (Nusika almapálinkája) kezdődött. A

A Kossuth-sziklán

falusi vendéglátó családok nagy szeretettel fogadtak bennünket. Miután mindenki megtalálta házigazdáját, hazakísértek és fölséges vacsorával vendégeltek meg.

Negyedik nap Máréfalva felé indulunk, ahol különösen szép székelykapukat látnunk. Ősi napkorongos motívumú is akad köztük. Hargitafürdőn és Szentegyházán (gyemekkaráról híres) áthaladva a Tolvajos-tetőre érkezünk, ahol a hármaskereszt Márton Áronra, a csíksomlyói győzedelmes csatára (1442) és a honfoglalásra (896-996) emlékeztet bennünket.

A Varjas patak mentén autóbusszozva felfigyeltünk a vasoxidtól vörösrre festett víz színére. Ezen a vidéken kaolínbányák is vannak, ahol korábban Bójte Csaba ferences testvér is dolgozott.

Az út mentén többször láttunk egy nagyon dekoratív sárga virágot, a *Telekia spectiosa* var. *Baumgarten-t-*

Hargitafürdő – mofetta

ami Erdélyben őshonos, Magyarországon védett növény.

Hargitafüldőre visszatérve felmentünk a Kossuth-sziklához (kb. 1500 m), ahonnan Csíkszereda és Csíksomlyó is jól látható. A szikla elnevezése 1891-ben történt *Kossuth Lajos* iránti tiszteletből. A sziklánál meghallgattuk *Áprily Lajos*: Tetőn, valamint *Kányádi Sándor*: Előhang c. versét.

Hargitafüldőn kipróbáltuk a mofettát (vulkáni utóműködés eredményeként egy száraz széndioxidos gázfürdő), majd a bór-vízforrásnál megtöltöttük kulacsainkat. A kissé esősre fordult időben felkerestük a pálos templomot. A boldog Özséb által alapított pálos szerzetesrend az egyedüli magyar alapítású rend.

Csíksomlyó volt a következő állomás. A ferencesek kezelésében lévő templom (1802-ben épült) a csodatevő Szűz Mária kegyszobráról nevezetes. Mi is fohászokdtunk Nagyszszonyunkhoz, hogy megtartson bennünket őseink hitében, és tudjuk életünkben megvalósítani a bölcs mondást. „Ki kell szeretni az emberekből a jót!”

A festett üveglablakok magyar szentjei között *Kapisztrán szent János* is

megtalálható magyar zászlóval a kezében. Csíkszeredán még megtekintettük a *Márton Áron* szobor-csoportot, *Sárpátki Zoltán* alkotását, amelyet 2016-ban állítottak fel. A következő felírat olvasható a szoborcsoport talpázatán: „Az igazság védelmében és a szeretet szolgálatában”.

Ezután visszaindultunk Székelyvárságra. A délutáni ill. vacsora utáni szabad

Csíkszereda

programban ki-ki a hordó fürdést próbálta ki, ill. medve lesre ment a vadászokkal. Nagy élmény volt a boccsal érkező barnamedvét a természetben látni.

Folytatjuk

Az örmény naptárból

8-án *Pantaleon* orvost, *Hermolasz* papot, *Euproxia* szüzet ünnepeljük. 13-án megemlékezünk *Pál* apostol munkatársairól és a 12 tanítómesterről. Tanulságos felsorolni őket: *Aeropagita Dénes*, *Hreteász*, *Szilveszter*, *Atanáz*, *Jeruzsálemi Cirill* (ezek között görög egyházatyák), *Efrém* diakónus énekszerző volt, *Cezáreai Özséb*, *Nazianzi Gergely*, *Nisszai Gergely*, *Ciprusi Epifán* (+403), aki az örmény liturgiában mondott hitvallást megfogalmazta, *Aranyszájú János*, akinek több imája is megtalálható az örmény liturgiában, *Alexandriai Cirill*. Mily sokszínűsége a szentek sokaságának!

dr. Sasvári László